OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Lausunto

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto 1.9.2025

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 8 luvun muuttamisesta (HE 70/2025 vp)

Esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi pakkokeinolain (806/2011) 8 luvun laite-etsinnästä päättämistä koskevaa sääntelyä sen saattamiseksi EU-oikeuden mukaiseksi ottaen huomioon Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö.

Esityksen taustalla on Euroopan unionin tuomioistuimen 4.10.2024 antama tuomio C-548/21 (*CG v. Bezirkshauptmannschaft Landeck*), jonka mukaan toimivaltaisen viranomaisen mahdollisuus saada pääsy matkapuhelimen sisältämiin tietoihin edellyttää asianmukaisesti perusteltuja kiireellisiä tapauksia lukuun ottamatta sitä, että tällaisen mahdollisuuden käyttämisen edellytykseksi on asetettu kansallisessa lainsäädännössä tuomioistuimen tai riippumattoman hallintoelimen suorittama etukäteisvalvonta.

Esityksessä pakkokeinolain 8 luvun 29 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että tuomioistuin päättäisi laite-etsinnästä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta tiettyjä erikseen määriteltyjä poikkeuksia lukuun ottamatta. Voimassa olevassa pakkokeinolaissa ei edellytetä tai mahdollisteta tuomioistuimen ennakollista valvontaa laite-etsinnän toimittamiseksi, ja laite-etsinnän toimittamisen saattaminen tuomioistuimen käsiteltäväksi jälkikäteisestikin on rajattu vain tiettyihin tilanteisiin (PKL 8:29 a). Tuomioistuimen etukäteisvalvonnalla varmistettaisiin oikeudenmukainen tasapaino yhtäältä rikollisuuden torjunnan yhteydessä suoritettavan tutkinnan tarpeisiin liittyvien oikeutettujen intressien sekä toisaalta henkilöiden, joiden tietoja pääsy koskee, yksityiselämän kunnioittamista ja henkilötietojen suojaa koskevien perusoikeuksien välillä.

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Meritullinkatu 10 00170 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	kirjaamo.om@gov.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

Tuomioistuimen etukäteisvalvonnasta voitaisiin poiketa kiiretilanteissa, joissa laite-etsinnän välitön toimittaminen olisi välttämätöntä. Tällöin asia olisi saatettava tuomioistuimen päätettäväksi heti, kun se on mahdollista, mutta viimeistään 24 tunnin kuluttua laite-etsinnän aloittamisesta. Kyse olisi tuomioistuimen jälkikäteisvalvonnasta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi päättää laite-etsinnän toimittamisesta kiiretilanteiden ohella myös, kun on perusteltu syy olettaa, että laite ei sisällä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, muita arkaluonteisia tietoja tai tietoja henkilön yksityiselämästä. Kyse voisi olla esimerkiksi rakennustyömaakoneesta, jolloin tuomioistuimen ennakkovalvontaa ei pidettäisi tarpeellisena yksityiselämän suojan varmistamiseksi. Laite-etsintä olisi kuitenkin keskeytettävä ja saatettava tuomioistuimen käsiteltäväksi, mikäli tällaisia tietoja laite-etsinnän yhteydessä havaittaisiin. Tuomioistuimen etukäteisvalvonnasta voitaisiin poiketa myös selvitettäessä laitteen oikea haltija sen palauttamiseksi siihen oikeutetulle, jos on syytä olettaa, että laite on rikoksella joltakulta viety. Laitteen tietosisältöä tulisi tarkastella rajatusti vain siltä osin, että laitteen oikea omistaja saadaan selville, esimerkiksi näyttökuvan perusteella. Perustelluksi on katsottu myös laite-etsinnän toimittaminen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä laitteen haltijan tai muun laitteeseen oikeutetun siihen vapaaehtoisesti käsillä oleva tilanne huomioon ottaen suostuessaan. Kyse voisi olla esimerkiksi henkilön oma-aloitteisesta pyynnöstä suorittaa laite-etsintä välittömästi paikan päällä syyttömyyttä tukevan näytön esittämiseksi tai muutoin laitteen takaisin saamisen nopeuttamiseksi. Tällaisessa tilanteessa mahdollisuus poiketa etukäteisvalvonnasta olisi perusteltua laite-etsinnän kohdehenkilön kannalta.

Laite-etsintää koskevan asian tuomioistuinkäsittelyssä noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä pakkokeinolaissa säädetään vangitsemisasian käsittelystä. Vaatimus olisi otettava viipymättä tuomioistuimessa käsiteltäväksi ja asia olisi ratkaistava kiireellisesti. Asia voitaisiin vaatimuksesta ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi. Vaatimus voitaisiin käsitellä sen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen virkamiehen läsnä ollessa, jos tuomioistuin harkitsee sen tarpeelliseksi. Käsittely voitaisiin pitää käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Asia ratkaistaisiin kuulematta laitteen haltijaa tai muuta laitteeseen oikeutettua.

Tilanteissa, joissa pidättämiseen oikeutettu virkamies on päättänyt laite-etsinnästä ilman, että laite-etsintä kuuluisi tuomioistuimen etu- tai kiiretilanteissa jälkikäteisvalvonnan piiriin, tuomioistuimen olisi laitteen haltijan tai muun laitteeseen oikeutetun henkilön vaatimuksesta todettava, ovatko laite-etsinnän toimittamisen edellytykset olleet olemassa. Vaatimus olisi tehtävä 30 päivän kuluessa laite-etsinnän toimittamisesta tai siitä myöhemmästä ajankohdasta, jolloin vaatimuksen esittäjä on saanut tiedon laite-etsinnän toimittamisesta.

Tuomioistuimen etukäteisvalvontaan perustuvaan päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla, mutta pidättämiseen oikeutettu virkamies saisi kuitenkin kannella päätöksestä ilman määräaikaa. Sen sijaan tuomioistuimen päätökseen tilanteessa, jossa laite-etsintä on toimitettu pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksen nojalla, saisi puolestaan hakea muutosta valittamalla. Laite-etsintä saataisiin toimittaa valituksesta huolimatta. Tällöin etsinnästä kertynyt aineisto olisi hävitettävä viipymättä, jos tuomioistuin katsoo, että laite-etsinnän toimittamiselle ei ole ollut edellytyksiä. Hävittämistä voitaisiin lykätä siihen asti, että ratkaisu on tullut lainvoimaiseksi.

Ehdotetussa sääntelyssä olisi huomioitu erikseen pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitetut tiedot, joista oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 10–14, 16, 20 tai 21 §:n mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta ja joihin ei tämän lain 7 luvun 3 §:n nojalla saa kohdistaa takavarikkoa tai asiakirjan jäljentämistä. Tältä osin noudatettaisiin erityistä kotietsintää koskevaa sääntelyä.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että voimassa oleva pakkokeinolain 8 luvun 21 §:n 3 momentti kumottaisiin, koska esityksen mukaan jatkossa vain pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi päättää laite-etsinnän toimittamisesta välttämättömissä kiiretilanteissa tai muissa erikseen määritellyissä poikkeustapauksissa. Samoin 29 a § laite-etsinnän saattamisesta tuomioistuimen tutkittavaksi ehdotetaan kumottavan, sillä tuomioistuin päättäisi pääsääntöisesti laite-etsinnän toimittamisesta etukäteisesti. Sen sijaan ehdotuksen mukaan 29 §:n uusi 5 momentti sisältäisi laitteen haltijalle tai muulle laitteeseen oikeutetulle henkilölle mahdollisuuden tietyssä tilanteessa saattaa laite-etsintä tuomioistuimen tutkittavaksi.

Esityksen mukaan oikeusministeriön asetusta vangitsemisasioiden ja muiden kiireellisten asioiden käsittelystä käräjäoikeuksissa eräissä tapauksissa (953/2013) tulisi muuttaa siten, että asetuksen soveltamisala ulotettaisiin kattamaan myös laite-etsintä. Näin laite-etsintää koskevia vaatimuksia voitaisiin käsitellä myös virka-ajan ulkopuolella päivystysluonteisesti vastaten esitutkinnan tarpeeseen päätöksentekomenettelyä koskevasta muutoksesta huolimatta.

Esityksen vaikutukset

Ehdotetun sääntelyn katsotaan parantavan merkittävästi laite-etsinnän kohdehenkilön perusoikeussuojaa. Ehdotetulla muutoksella laajennetaan tuomioistuinvalvonnan piiriin alaa. Jatkossa tuomioistuin arvioisi pääsääntöisesti, ovatko laite-etsinnän toimittamisen edellytykset olemassa ja voidaanko etsinnän toimittamista pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat. Esityksessä ehdotetut tuomioistuimen ennakkovalvontaa koskevat poikkeustilanteet arvioidaan tarpeellisiksi ja tarkoituksenmukaisiksi muun ohella käytännön toiminnan joutuisuuden, kohdehenkilöiden aseman parantamisen sekä viranomaisresurssien tehokkaan käytön kannalta. Perus- ja ihmisoikeussuojan edistämiseksi poikkeustilanteiden osalta ehdotetaan lisäsuojakeinona tuomioistuimen jälkikäteisvalvontaa.

Esityksen voimaantulon jälkeisten laite-etsintöjä koskevien vaatimusten lukumäärää ei ole mahdollista tarkoin ennakoida, mutta vuoden 2024 lukumääristä voidaan saada kuitenkin käsitys mahdollisista määristä. Vuonna 2024 esitutkintaviranomaiset ovat tehneet pöytäkirjojen määrän perusteella 9 521 laite-etsintäpäätöstä eli keskimäärin noin 26 päätöstä päivittäin viikonloput huomioon ottaen. Ottaen huomioon, että rikoksia tehdään jatkuvasti enenevissä määrin verkossa ja erilaisia tietoteknisiä päätelaitteita käyttämällä ja myös muissa rikoksissa ratkaiseva näyttö on usein verkossa tai päätelaitteilla, laite-etsintöjen määrän ei arvioida vähenevän etenkään pidemmällä aikavälillä. Ehdotetussa sääntelyssä on pyritty mahdollistamaan mahdollisimman joutuisa viranomaismenettely sekä viranomaisresurssien tehokas hyödyntäminen. Laite-etsinnän päätöksentekomenettelyä koskevien

ehdotettujen muutosten arvioidaan kuitenkin aiheuttavan henkilöresurssi- ja järjestelmäkustannuksia erityisesti poliisille ja tuomioistuimille. Esityksen mukaan ehdotetusta sääntelystä johtuvat uudet tehtävät hoidettaisiin talouspoliittinen ministerivaliokunnan vuoden 2024 linjauksen mukaisesti nykyisten määrärahojen puitteissa.

Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevan voimaan syksyn 2025 aikana. Lakimuutosta ei sovellettaisi taannehtivasti, joten muutos soveltuisi vain niihin laite-etsintöihin, jotka toimitetaan muutoksen voimaantulon jälkeen. Esityksessä ehdotetaan siirtymäsäännöstä pakkokeinolain 8 luvun 29 a §:n kumoamisen johdosta.